DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

17. juli 2008 *

I de forenede sager C-152/07 — C-154/07,

angående tre anmodninger om præjudiciel afgørelse indgivet i medfør af artikel 234 EF af Bundesverwaltungsgericht (Tyskland) ved afgørelser af 13. december 2006, indgået til Domstolen den 20. marts 2007, i sagerne

Arcor AG & Co. KG (sag C-152/07),

Communication Services TELE2 GmbH (sag C-153/07),

Firma 01051 Telekom GmbH (sag C-154/07)

mod

Bundesrepublik Deutschland,

procesdeltager:

Deutsche Telekom AG,

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts og L. Bay Larsen samt dommerne K. Schiemann, J. Makarczyk, P. Kūris (refererende dommer), E. Juhász, A. Ó Caoimh, P. Lindh og J.-C. Bonichot,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer
justitssekretær: fuldmægtig K. Sztranc-Sławiczek,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 19. februar 2008,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Arcor AG & Co. KG ved Rechtsanwälte T. Bosch og D. Herrmann

— Communication Services TELE2 GmbH ved Rechtsanwalt P. Rädler

— Firma 01051 Telekom GmbH ved Rechtsanwälte M. Schütze og M. Salevic

— den tyske regering ved Rechtsanwälte J. Scherer og J. Hagelberg

— Deutsche Telekom AG ved Rechtsanwälte T. Mayen og U. Karpenstein

— Det Forenede Kongeriges regering ved V. Jackson og M. Hoskins, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved G. Braun og K. Mojzesowicz, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 1. april 2008,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen dels af Kommissionens direktiv 90/388/EØF af 28. juni 1990 om liberalisering af markedet for teletjenester (EFT L 192, s. 10), som ændret ved Kommissionens direktiv 96/19/EF af 13. marts 1996 (EFT L 74, s. 13, herefter »direktiv 90/388«), dels af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/33/EF af 30. juni 1997 om samtrafik på teleområdet med henblik på at sikre forsyningspligtydelser og interoperabilitet ved anvendelse af ONP-principperne (EFT L 199, s. 32), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/61/EF af 24. september 1998 (EFT L 268, s. 37, herefter »direktiv 97/33«).

2 Disse anmodninger er blevet fremsat i forbindelse med tre »revisions«-anker, hvori deltager henholdsvis Arcor AG & Co. KG (herefter »Arcor«), Communication Services TELE2 GmbH (herefter »TELE2«) og Firma 01051 Telekom GmbH (herefter »01051 Telekom«), som driver deres virksomhed gennem offentlige telenet, på den ene side, og Forbundsrepublikken Tyskland, repræsenteret ved Bundesnetzagentur für Elektrizität, Gas, Telekommunikation, Post und Eisenbahnen (forbundsagenturet for elektricitet, gas, telekommunikation, post og jernbaner, herefter »tilsynsmyndigheden«) samt Deutsche Telekom AG (herefter »Deutsche Telekom«) som procesdeltager, på den anden side, i anledning af tilsynsmyndighedens afgørelse af 29. april 2003, i henhold til hvilken sidstnævnte med virkning fra den 1. juli 2003 tillod et tilslutningsbidrag på 0,004 EUR pr. minut på opkaldsprisen for forbindelser fra Deutsche Telekoms nationale telefonnet til en samtrafikpartner i sin egenskab af operatør af forbindelsesnettet for lokale opkald [herefter »ydelsen Telekom-B2 (lokal)«].

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 Femte betragtning til direktiv 96/19 har følgende ordlyd:

»[…] For at give teleselskaberne mulighed for at afslutte deres forberedelser til konkurrence og især den påkrævede udligning af taksterne, kan medlemsstaterne beholde deres nuværende særlige og eksklusive rettigheder til at udbyde taletelefoni indtil den 1. januar 1998. Medlemsstater med mindre udviklede eller meget små net kan få en midlertidig fritagelse, når dette kan begrundes i behovet for at udføre strukturtilpasning, men udelukkende i det omfang, denne tilpasning kræver. Sådanne medlemsstater kan efter anmodning tildeles en yderligere overgangsperiode på op til henholdsvis fem og to år, hvis det er nødvendigt for at kunne fuldføre den påkrævede strukturtilpasning. De medlemsstater, der kan anmode om en sådan undtagelse, er

Spanien, Irland, Grækenland og Portugal med hensyn til mindre udviklede net og Luxembourg med hensyn til meget små net. […]«

4 Af 20. betragtning til direktiv 96/19 fremgår:

»[…] Medlemsstaterne skal hurtigst muligt aftrappe alle uberettigede restriktioner for teleselskabernes gradvise udligning af taksterne, navnlig dem, der forhindrer indførelse af takster, der ikke svarer til omkostningerne, og [som] øger byrden ved alment tjenesteudbud […]«

5 Artikel 4c, stk. 3, i direktiv 90/388, indsat ved artikel 1, nr. 6, i direktiv 96/19, bestemmer:

»Medlemsstaterne skal tillade deres teleselskaber at udligne taksterne under hensyntagen til specifikke markedsvilkår og behovet for at sikre alment tjenesteudbud til en overkommelig pris, og medlemsstaterne skal især tillade dem at tilpasse nuværende takster, der ikke er baseret på omkostninger, og som forøger byrden ved at sørge for alment tjenesteudbud, for at nå frem til takster baseret på faktiske omkostninger. Kan en sådan udligning ikke afsluttes inden den 1. januar 1998, skal de pågældende medlemsstater underrette Kommissionen om den kommende gradvise udligning af de resterende takstforskelle. Heri skal indgå en detaljeret tidsplan for gennemførelsen.«

6 Artikel 7, stk. 2, i direktiv 97/33 er affattet som følger:

»Samtrafiktakster skal overholde principperne om gennemsigtighed og omkostningsægthed. Bevisbyrden for, at taksterne er omkostningsægte og ikke giver mere end en rimelig forrentning af investeringerne, påhviler den organisation, der udbyder samtrafik via sine faciliteter. De nationale tilsynsmyndigheder kan anmode en organisation om at fremlægge fuld dokumentation for de samtrafiktakster, der kræves, og om nødvendigt påbyde, at taksterne nedsættes. Bestemmelsen i dette stykke finder også anvendelse på organisationer, der er angivet i bilag I, del 3, og som de nationale tilsynsmyndigheder har meddelt har en stærk markedsposition på det nationale marked for samtrafik.«

7 Artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33, indsat ved direktiv 98/61, bestemmer:

»De nationale tilsynsmyndigheder kræver, at i hvert fald organisationer, som driver offentlige telenet som defineret i del I i bilag I, og som de nationale tilsynsmyndigheder har meddelt har en stærk markedsposition, giver deres abonnenter, herunder dem, der benytter ISDN, mulighed for at få adgang til koblede tjenester hos enhver udbyder af offentlige teletjenester, som har samtrafik med de pågældende organisationer. Med henblik herpå skal der senest den 1. januar 2000 eller i lande, der har fået en længere overgangsperiode, snarest muligt derefter, dog senest to år efter en eventuelt senere dato, der er blevet aftalt for fuld liberalisering af taletelefonitjenester, være indført faciliteter, som giver abonnenterne mulighed for at bruge disse tjenester ved hjælp af fast operatørvalg med mulighed for ved det enkelte opkald at fravælge en forhåndsindstilling ved hjælp af et kort forvalgsnummer.

De nationale tilsynsmyndigheder sørger for, at samtrafikprisen for denne facilitet er omkostningsbaseret, og at eventuelle direkte gebyrer, som forbrugerne skal betale, ikke afholder dem fra at benytte faciliteten.«

Nationale bestemmelser

8 § 43, stk. 6, i den tyske lov om telekommunikation (Telekommunikationsgesetz) af 25. juli 1996 (BGBl. 1996 I, s. 1120, herefter »TKG 1996«), som ændret ved den første lov om ændring af lov om telekommunikation (Erste Gesetz zur Änderung des Telekommunikationsgesetzes) af 21. oktober 2000 (BGB1. 2002 I, s. 4186), bestemmer:

»Operatører af offentlige telenet med en dominerende stilling på markedet som omhandlet i § 19 i lov om konkurrencebegrænsninger [Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen] skal i medfør af tredje punktum sikre, at hver bruger på deres net har mulighed for at vælge teletjenester hos alle de operatører af offentlige telenet, som er direkte forbundet, og dette skal såvel ske ved at operatøren vælges ved et individuelt valg såvel ved at dreje et forvalgsnummer som ved hjælp af et operatørforvalg, idet det i sidstnævnte tilfælde imidlertid forudsættes, at der skal være mulighed for ved hvert opkald at omgå det fastsatte forvalg ved at dreje en anden operatørs forvalgsnummer. Brugeren skal ligeledes kunne anvende diverse forudprogrammeringer for lokale opkald og for langdistanceopkald. Inden for rammerne af implementeringen af samtrafikken, som skal gennemføres for at opfylde denne forpligtelse, bør det sikres, at tilskyndelsen til effektive investeringer i infrastrukturudstyr, som sikrer bedre konkurrence på lang sigt, ikke fjernes ved vedtagelse af afgørelser i medfør af tredje, fjerde og femte del af denne lov, og det bør ligeledes sikres, at det eksisterende net anvendes effektivt ved hjælp af en tilslutning tæt på brugeren. I forbindelse hermed bør det sikres, at den netoperatør, som brugeren har valgt, på behørig vis bidrager til udgifterne forbundet med den for brugeren foretagne tilslutning. Tilsynsmyndigheden kan helt eller delvis suspendere forpligtelsen fastsat i første punktum, så længe der er en teknisk begrundelse herfor. Forpligtelsen til at muliggøre et forvalg eller et operatørforvalg suspenderes for operatører af mobiltelefonnettet. Forpligtelsen vil blive revurderet i forbindelse med gennemførelsen af kravene i artikel 19, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/22/EF af 7. marts 2002 om forsyningspligt og brugerrettigheder i forbindelse med elektroniske kommunikationsnet og -tjenester [»forsyningspligt«-direktivet] (EFT L 108, s. 51).«

Tvisterne i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

9 Det fremgår af forelæggelsesafgørelserne, at tilsynsmyndigheden efter anmodning fra Deutsche Telekom ved afgørelse af 29. april 2003 med virkning fra den 1. juli 2003 og indtil den 30. november 2003 tillod et tilslutningsbidrag på 0,004 EUR pr. minut på opkaldsprisen for ydelsen Telekom-B2 (lokal). Denne tilladelse gjaldt for al samtrafik aftalt eller pålagt indtil den 7. maj 2003. Afgørelsen, som var truffet på grundlag af TKG 1996's § 43, stk. 6, fjerde punktum, var begrundet i, at udgifterne til abonnenttilslutningerne ikke ville have været dækket af indtægterne i forbindelse med aktivering af abonnenternes forbindelse, således at de ville have resulteret i et underskud.

10 Tilsynsmyndigheden ophævede ved afgørelse af 23. september 2003 afgørelsen af 29. april 2003 med den begrundelse, at Deutsche Telekom ikke længere havde et tilslutningsunderskud, eftersom det i mellemtiden var blevet tilladt at forhøje den pris, som slutkunden betaler for aktiveringen af abonnentforbindelsen.

11 Arcor, TELE2 og 01051 Telekom har alle anlagt sag til prøvelse af afgørelsen af 29. april 2003 ved Verwaltungsgericht Köln.

12 Verwaltungsgericht Köln ophævede ved domme af 3. november 2005 denne afgørelse.

13 Samtlige parter i hovedsagen i sag C-152/07 og sagsøgte og biintervenienten i sagerne C-153/07 og C-154/07 har indgivet en såkaldt »revisions«-anke af disse domme for Bundesverwaltungsgericht.

14 Bundesverwaltungsgericht har besluttet at udsætte sagerne og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal direktiv 90/388 […] og direktiv 97/33 […] fortolkes således, at den nationale tilsynsmyndighed ikke har mulighed for i 2003 at pålægge operatøren af et forbindelsesnet, der er sammenkoblet med et offentligt teleabonnentnet, at yde den markedsdominerende operatør af abonnentnettet et bidrag til udligning af det underskud, der opstår for abonnentnetoperatøren som følge af udbud af abonnenttilslutninger?

2) Såfremt spørgsmål 1 besvares bekræftende: Skal [den] nationale ret under en sag angående godkendelse af at pålægge forbindelsesnetoperatøren en byrde tage hensyn til, at en sådan forpligtelse, der er i overensstemmelse med en bestemmelse i national ret, er uforenelig med fællesskabsretten?«

15 Ved kendelse af 1. juni 2007 har Domstolens præsident forenet sagerne C-152/07 — C-154/07 med henblik på den skriftlige forhandling og dommen.

Om de præjudicielle spørgsmål

Om det første spørgsmål

16 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 90/388 og 97/33 er til hinder for, at en national tilsynsmyndighed kan

pålægge en operatør af et forbindelsesnet, der er sammenkoblet med et offentligt teleabonnentnet, at yde den markedsdominerende operatør af abonnentnettet et bidrag til udligning af det underskud, der opstår for abonnentnetsoperatøren som følge af udbud af abonnenttilslutninger.

17 Det er ubestridt, at det i hovedsagerne omhandlede tilslutningsbidrag indført i medfør af TKG 1996's § 43, stk. 6, fjerde punktum, er adskilt fra og betales ud over samtrafikafgiften, som er baseret på en anden bestemmelse i TKG 1996, nemlig § 39. Princippet om dette tilslutningsbidrag blev indført i forbindelse med gennemførelsen af direktiv 98/61 i tysk ret. Det nævnte tilslutningsbidrag beregnes med udgangspunkt i det underskud, som Deutsche Telekom har lidt som følge af, at indtægterne fra abonnenttilslutningerne ikke dækker udgifterne forbundet med den faktiske tilslutning af disse abonnenter.

18 Ifølge den forelæggende ret påhviler forpligtelsen til at bidrage til tilslutningsudgifterne den forbindelsesnetoperatør, som abonnenten direkte eller ved forvalg har valgt. Denne forpligtelse kan imidlertid opfattes som en kompensation for det eksisterende underskud forbundet med tilslutningsudgifterne for Deutsche Telekom, den markedsdominerende operatør af abonnentnettet, og ikke som et vederlag for en tjenesteydelse leveret af sidstnævnte forbindelsesnetoperatør.

19 Det i hovedsagerne omhandlede tilslutningsbidrag har dermed til formål at skabe et yderligere vederlag i form af et bidrag til udgifterne forbundet med tilslutning af abonnenter, som ikke er dækket af »kunde«-afgiften. Det betales alene af forbindelsesnetoperatørerne, som har indgået en samtrafikaftale med Deutsche Telekom om tjenesteydelser vedrørende direkte valg eller forvalg af en operatør på de lokale net.

20 Det fremgår af artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33, at de nationale tilsynsmyndigheder sørger for, at tariferingen af den samtrafik, der er forbundet med levering af taletelefonitjenester, som giver abonnenten mulighed for at vælge sine tjenesteydelser ved hjælp af et forvalg og et system, som gør det muligt for vedkommende ved det enkelte opkald at fravælge en forhåndsindstilling ved hjælp af et kort forvalgsnummer, er

omkostningsbaseret, og at de afgifter, der skal betales, ikke afholder forbrugeren fra at benytte denne facilitet.

21 Det bemærkes, at det i hovedsagerne omhandlede tilslutningsbidrag, som er underlagt en samtrafikaftale for ydelser vedrørende forvalg af en operatør, betales af forbindelsesnetoperatørerne, og at det er en del af den yderligere liberalisering af telekommunikationsmarkedet.

22 Det følger heraf, at det nævnte bidrag er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33 og derfor skal pålægges de samme betingelser for fastsættelse af en samtrafikafgift stricto sensu, dvs. overholdelse af princippet om omkostningsægthed.

23 I henhold til dette princip, som er indeholdt i artikel 7, stk. 2, i direktiv 97/33, skal bidraget være omkostningsægte.

24 Det bemærkes dernæst, at artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33 ikke giver en national tilsynsmyndighed mulighed for at tillade et tilslutningsbidrag, som ikke er omkostningsægte, selv om det har de samme kendetegn som en samtrafikafgift og opkræves ud over en sådan afgift.

25 Det er desuden ubestridt, at Deutsche Telekoms afgiftsudligning, med det formål at gøre denne operatørs takster omkostningsægte og bringe krydssubsidieringen af vederlagene for leje af abonnentlinjer — som den forelæggende ret har redegjort for, og som består i, at en del af de vederlag, som slutkunderne betaler for forbindelsesydelserne, anvendes til at kompensere for underskuddet i forbindelse med tilslutningsudgifterne — til ophør, blev påbegyndt i 1996, men ikke var afsluttet i 2002.

26 Det er herudover ubestridt, at forsyningspligtydelserne ikke er blevet defineret i Tyskland, og at de således ikke påhviler Deutsche Telekom, for så vidt som de behov, de skal opfylde, er blevet opfyldt ved normale markedsforanstaltninger.

27 Ikke desto mindre bør det med henblik på at opfylde disse behov via de frie markedskræfter sikres, at konkurrencereglerne overholdes og garanteres.

28 Det bemærkes imidlertid for det første, at et tilslutningsbidrag som det, der er omhandlet i hovedsagerne, i realiteten muliggør, at underskuddet for den markedsdominerende operatør af abonnentnettet finansieres af abonnenter hos andre samtrafiknetoperatører, og for det andet, at en sådan finansiering, som ligger uden for finansieringen af forsyningspligtydelserne, er i strid med princippet om fri konkurrence.

29 I modsætning til hvad Deutsche Telekom har anført, fremgår det ikke, at et sådant bidrag har til formål at hindre konkurrencefordrejninger mellem operatører, som har investeret i et telenet, og andre, som netop er kommet ind på det lokale marked. Det er således ubestridt, at det i hovedsagerne omhandlede tilslutningsbidrag kun resulterer i en beskyttelse af den markedsdominerende operatør af abonnentnettet, idet den tillader denne operatør at bibeholde en pris for opkald foretaget af operatørens egne abonnenter, som ligger under den reelle pris, og som således sætter ham i stand til at finansiere sit eget underskud.

30 Selv om direktiv 90/388's artikel 4c ganske vist ikke fastsætter en tidsfrist for gennemførelsen af forpligtelsen til takstudligning, fremgår det ikke desto mindre af flere elementer i direktiv 96/19, at takstudligningen bør gennemføres hurtigt for at lette åbningen af telekommunikationsmarkedet for konkurrence. Det følger således af 5. og 20. betragtning til direktiv 96/19, sammenholdt med direktiv 90/388's artikel 4c, at medlemsstaterne var forpligtede til at afskaffe hindringer for udligningen af takster hurtigst muligt efter direktiv 96/19's ikrafttræden, dog senest den 1. januar 1998 (dom

af 7.1.2004, sag C-500/01, Kommissionen mod Spanien, Sml. I, s. 583, præmis 32). Var denne taksudligning ikke gennemført inden den 1. januar 1998, havde medlemsstaterne pligt til at udfærdige en rapport til Kommissionen vedrørende planerne for den gradvise udligning af de resterende takstforskelle, inkl. en detaljeret tidsplan for gennemførelsen af disse planer. Denne fase skulle være afsluttet inden den 1. januar 2000.

31 Det bemærkes, at TKG 1996's § 43, stk. 6, i den affattelse, som trådte i kraft den 1. december 2002, tidsmæssigt ligger efter den 1. januar 2000, som er den sidste dato for gennemførelsen af den nævnte afgiftsudligning, eftersom Forbundsrepublikken Tyskland ikke har forelagt Kommissionen nogen plan med hensyn til afgiftsudligning. Under alle omstændigheder tilskynder en bestemmelse som den, der er omhandlet i nævnte § 43, stk. 6, fjerde punktum, ikke den abonnentnetoperatør, som modtager tilslutningsbidraget, til at tage skridt til at fjerne sit underskud ved at korrigere sine takster.

32 Det følger heraf, at direktiv 90/388 ikke giver en national tilsynsmyndighed mulighed for at tillade, at den markedsdominerende operatør af abonnentnettet for året 2003 opkræver et tilslutningsbidrag ud over samtrafikafgiften.

33 Det følger af det ovenstående, at det første spørgsmål skal besvares med, at artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33 og artikel 4c i direktiv 90/388, sidstnævnte sammenholdt med 5. og 20. betragtning til direktiv 96/19, skal fortolkes således, at en national tilsynsmyndighed ikke har mulighed for i 2003 at pålægge en operatør af et forbindelsesnet, der er sammenkoblet med et offentligt teleabonnentnet, at yde den markedsdominerende operatør af abonnentnettet et tilslutningsbidrag ud over en samtrafikafgift, som har til formål at dække det underskud, der opstår for sidstnævnte operatør som følge af udbud af abonnenttilslutninger.

Om det andet spørgsmål

34 I lyset af besvarelsen af det første spørgsmål er det nødvendigt at besvare det andet spørgsmål, hvorved den forelæggende ret nærmere bestemt ønsker oplyst, om en borger under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagerne, kan påberåbe sig artikel 4c i direktiv 90/388 og artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33.

35 Det bemærkes herved, at det følger af fast retspraksis, at et direktiv ikke i sig selv kan skabe forpligtelser for borgere, men kun rettigheder. Det følger heraf, at en borger ikke kan påberåbe sig et direktiv over for en medlemsstat, når der er tale om en forpligtelse for staten, der er direkte forbundet med opfyldelsen af en anden forpligtelse, der i medfør af dette direktiv påhviler en tredjemand (jf. dom af 7.1.2004, sag C-201/02, Wells, Sml. I, s. 723, præmis 56 og den deri nævnte retspraksis).

36 Derimod kan blotte negative følgevirkninger for tredjemands rettigheder — selv hvis de klart kan fastslås — ikke begrunde, at en borger nægtes adgang til at påberåbe sig bestemmelser i et direktiv over for den berørte medlemsstat (jf. Wells-dommen, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).

37 I hovedsagerne er de for den forelæggende ret indbragte tvister, som generaladvokaten har anført i punkt 104 i forslaget til afgørelse, anlagt af private mod den pågældende medlemsstat, repræsenteret ved den nationale tilsynsmyndighed, som har truffet den omtvistede afgørelse, og som alene har kompetence til at fastsætte taksterne for det i hovedsagerne omhandlede bidrag samt for samtrafikafgiften, hvortil førstnævnte bidrag slutter sig.

38 Deutsche Telekom udgør derfor en tredjemand i forhold til de tvister, som er indbragt for den forelæggende ret, og påføres kun negative følgevirkninger, fordi denne operatør har modtaget det i hovedsagerne omhandlede tilslutningsbidrag, og fordi denne operatør, i tilfælde af at dette bidrag ophæves, vil være nødt til at hæve

sine abonnementtakster. En sådan ophævelse af fordele kan ikke anses for en forpligtelse, som påhviler tredjemand i medfør af de direktiver, som er blevet påberåbt af sagsøgerne i hovedsagerne ved den forelæggende ret.

39 Henset til det anførte er det nødvendigt at undersøge, om artikel 4c i direktiv 90/388 og artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33 opfylder betingelserne for at have direkte virkning.

40 I denne henseende følger det af fast retspraksis, at borgere i alle tilfælde, hvor bestemmelserne i et direktiv ud fra et indholdsmæssigt synspunkt fremstår som ubetingede og tilstrækkeligt præcise, ved de nationale domstole kan påberåbe sig disse bestemmelser over for medlemsstaten, når den ikke har gennemført det korrekt (jf. dom af 5.10.2005, forenede sager C-397/01 — C-403/01, Pfeiffer m.fl., Sml. I, s. 8835, præmis 103 og den deri nævnte retspraksis).

41 For det første opfylder artikel 4c, stk. 3, i direktiv 90/338 disse kriterier, idet bestemmelsen tydeligt angiver, at takstudligningen i princippet skal være afsluttet før den 1. januar 1998 eller senest den 1. januar 2000, og at denne forpligtelse er ubetinget.

42 For det andet forholder det sig på samme måde med hensyn til artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33, eftersom denne bestemmelse definerer de grænser, som skal respekteres af bidrag som det, der er omhandlet i hovedsagerne.

43 Bestemmelserne i direktiv 4c i direktiv 90/388 og artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33 opfylder alle betingelserne for at have direkte virkning.

44 Det følger af det ovenstående, at det andet spørgsmål skal besvares med, at artikel 4c i direktiv 90/388 og artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/3 har direkte virkning og direkte kan påberåbes af borgere ved en national domstol med henblik på at anfægte en afgørelse fra den nationale tilsynsmyndighed.

Sagsomkostningerne

45 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

1) Artikel 12, stk. 7, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/33/EF af 30. juni 1997 om samtrafik på teleområdet med henblik på at sikre forsyningspligtydelser og interoperabilitet ved anvendelse af ONP-principperne, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/61/EF af 24. september 1998, og artikel 4c i Kommissionens direktiv 90/388/EF af 28. juni 1990 om liberalisering af markedet for teletjenester, som ændret ved Kommissionens direktiv 96/19/EF af 13. marts 1996, sidstnævnte bestemmelse sammenholdt med 5. og 20. betragtning til direktiv 96/19, skal fortolkes således, at en national tilsynsmyndighed ikke har mulighed for i 2003 at pålægge en operatør af et forbindelsesnet, der er sammenkoblet med

et offentligt teleabonnentnet, at yde den markedsdominerende operatør af abonnentnettet et supplerende tilslutningsbidrag ud over en samtrafikafgift, som har til formål at dække det underskud, der opstår for sidstnævnte operatør som følge af udbud af abonnenttilslutninger.

2) Artikel 4c i direktiv 90/388, som ændret ved direktiv 96/19, og artikel 12, stk. 7, i direktiv 97/33, som ændret ved direktiv 98/61, har direkte virkning og kan direkte påberåbes af borgere ved en national domstol med henblik på at anfægte en afgørelse fra den nationale tilsynsmyndighed.

Underskrifter